

Legenda o špatném králi od pozdního středověku do vrcholného baroka

Kritické glosy k osobnosti Václava IV. vzniklé v 15. století začaly žít svým vlastním životem. Kontrast velkého panovníka Karla IV. a jeho nezdárného a lenivého syna Václava IV. byl umocňován říšskou propagandou a později také vplouval do české historiografie.

Významným zdrojem pro pozdější interpretace Václavovy vlády se stala *Historia bohemia* (Historie česká) od Enea Silvia Piccolominiho (1405–1564), pozdějšího papeže Pia II., který v Čechách pobýval v roce 1451. „Václav byl totiž zcela nepodobný otci, vyhledával rozkoše, vyhýbal se práci a zajímal se více o víno než o království.“ Zatímco v Evropě Silviovo dílo později souhlasně rezonovalo hlavně v protihusitských dílech Johanna Cochlaea *Historia hussitarum* (Historie husitů) z roku 1548 či Zachariáše Theobada *Hussiten-krieg (Dějiny husitských válek)* z roku 1609, tak přijetí ve většinově utrakvistických Čechách bylo podstatně problematičtější. Ještě na konci 15. století vznikl na základě prvotisku rukopisný překlad kanovníka Jana Húsky pro moravské pány z Boskovic. V roce 1510 vydal textově značně kastigovanou verzi pražský tiskař Mikuláš Konáč z Hodíškova, jehož ediční program se vyznačoval podporou utrakvistických myšlenek a vlastenectví.

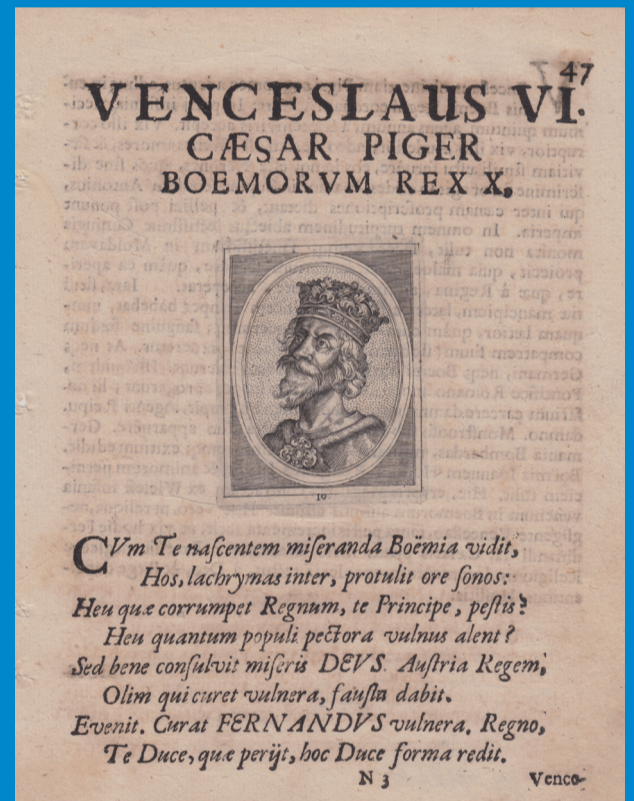
Český katolický kněz Václav Hájek z Libočan vydal roku 1541 bohatě ilustrovanou *Kroniku českou*, která je více než pramenem historickým především beletristickým podáním českých dějin od nejstarších dob. Hájkův vypravěčský talent se uplatnil také v popisu Václavových činů. Barvitě vylíčil například panovníkovo uvěznění a následné útěky s pomocí krásné lazebnice Zuzany či o rok později na rybářské loďce. Hájek se také chopil pověstí o kmotru katovi, o rozdávání úřadů a titulů obyčejným měšťanům a také legendy o umučeném Janu Nepomuckém. S Hájkovou interpretací Václava IV. nesouhlasil pozdější překladatel Silviovy kroniky univerzitní mistr, historik a pozdější pražský tiskař Daniel Adam z Veleslavína. V předmluvě k edici *Kroniky dvě o založení země české* z roku 1585 Veleslavín sepsal pomyslnou obranu Václava IV., kde zdůraznil, že „ačkoliv byl váhavý, byl však spravedlivý“ a že „král Václav nebyl ani tak tyranský, ani lenivý a rozmařilý, jakž ho nejedni malují“.

Povědomí o Václavovi IV. v době barokní byl ale formován především Hájkovým názorem a úctou k sv. Janu Nepomuckému. Roku 1715 začala Nepomuckého beatifikace, 31. května 1721 byl prohlášen za blahoslaveného a v Praze pod Karlovým mostem, z něhož byl Nepomuk roku 1393 svržen, proběhlo tzv. Navalis (slavnost na lodích). V době kolem blížícího se svatořečení roku 1729 a krátce po něm vyvrcholila vlna svátečních kázání na nepomucenské téma, v nichž byl hojně používán motiv zkaženého, líného a tyranského krále Václava IV. Zásluhou světcova životopisu od Bohuslava Balbína a díky českým jezuitským misionářům se šířila znalost o Janu Nepomuckém do celého světa.

Podobizna krále Václava IV. z roku 1712 od francouzského rytce Bernarda Picarta (1673–1733), kompozice připomíná královo věznění.

Podobizna Václava IV. doprovázející Elogia ducum, regum, interregumque qui Boemis praefuerunt od básníka Julia Solimána (1629).

Cum Te nascentem miseranda Boemia vidi,
Hos, lachrymas inter, protulit ore sonos:
Heu quae corrumpet Regnum, te Principe, pestis?
Heu quantum populi peccata vulnus avertit?
Sed bene consuluit miseris DEVS Austria Regem,
Olim qui curret vulnera, sancta dabit.
Evenit. Curat FERNANDVS vulnera, Regno,
Te Duce, quae perijt, hoc Duce forma redit.

Zpodobnění Václava IV. v cyklu rytin z 18. století ilustrující život sv. Jana Nepomuckého.

Balzerova rytina Václava IV. podle karlštejské předlohy. Rytina s podobiznou Václava IV. od pražského rytce Jana Jiřího Balzera, která je zpracovaná podle předlohy z karlštejské kaple Sv. Kříže. Rytina posloužila jako frontispis k spisu obrozenského historika Františka Martina Pelcla *Lebensgeschichte des Römischen und Böhmischen Königs Wenceslaus* z roku 1788.

